

ION RAȚIU

JURNAL

VOLUMUL 2

Printre spioni și trădători de țară
(1955–1962)

Prefață de Nicolae C. Rațiu

Studiu introductiv, note și ediție de Stejărel Olaru

CORINT
BOOKS
—2017—

Pe urmele lui Tony

21 octombrie 1955. O zi obișnuită de toamnă. Aflat în Londra, Ion Rațiu a petrecut câteva ore la birou, apoi în anturajul prietenilor săi și al familiei. Împlinise deja 38 de ani și trecuseră 15 ani de când s-a stabilit în Anglia. În 1945 s-a căsătorit cu Elisabeth, care provenea dintr-o familie aristocrată respectabilă și tânărul cuplu avea deja doi copii, Indrei și Nicolae. Ion Rațiu învățase limba engleză cu entuziasm, scria, cocheta cu jurnalismul, una din pasiunile lui, se gândea că e momentul să-și pornească propria afacere și își construia relații cu importanți politicieni englezi, pentru că mariajul cu Elisabeth i-a deschis și mai larg ușa politicii mari de la Londra. Prietenii din România îl alintau Iancu, iar cei englezi John. Ion Rațiu, la doar 38 de ani, trăia povestea sa de succes așa cum puțini exilați reușiseră la vârsta lui.

În aceeași zi, 21 octombrie, Rațiu nu s-a gândit vreo clipă că Direcția de Informații Externe (DIE) a Securității a hotărât deschiderea unui dosar individual de urmărire informativă pe numele lui. Venise și acest moment, pentru că ofițerii DIE îi întâlniseră prea des numele în ultimii ani în misiunile lor. În motivare s-a menționat, printre altele, că „numitul Rațiu Ioan, zis Iancu, [...] a scris o serie de articole calomnioase la adresa regimului nostru [și] este unul din susținătorii și animatorii Mișcării de Rezistență din apus”¹. I-a fost desemnat numele conspirativ de obiectiv *Tony*².

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (ACNSAS), fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 1.

² Între 1955 și 1989 lui Ion Rațiu i-au fost desemnate mai multe nume conspirative, precum *Tony*, *Relu Ioan*, *Răducanu* și *Codruț*. Practica

Decizia luată pe 21 octombrie s-a justificat pe concluziile muncii de informații depuse în ultimele luni. La 8 mai 1955, Securitatea din regiunea Cluj a adunat cu greu informații pentru un raport nesemnificativ, relativ amplu ca dimensiuni, dedicat lui Ion Rațiu și familiei sale din țară. Este o fișă personală în care sunt prezentate datele biografice și informații fragmentare referitoare la activitatea sa de la Londra. Documentul a fost făcut în pripă, facil, lipsit de profunzime și profesionalism, pentru că cea mai mare parte a informațiilor sunt eronate. Sunt menționate ca surse de informare scrisorile și cărțile poștale prin intermediul cărora Rațiu trimitea vești familiei sale din Turda, interceptate și fotocopyate de Securitate. Raportul, așa superficial redactat, a fost adnotat cu o rezoluție din partea proaspătului director-adjunct al Direcției I-a Informații Externe, Nicolae Doicaru, la mai bine de o lună, pe 24 iunie 1955, care îndemna la continuarea verificărilor: „Tov. Oprescu¹: cunoaște emigrația² ceva despre el?

acordării unui nume conspirativ nu este specifică doar informatorilor sau agenților, ci și „obiectivelor” – persoane sau organizații care fac obiectul unei urmăririi informative cu scopul conspirării acțiunii. De asemenea, la anumite intervale de timp este luată măsura schimbării numelor conspirative tot în sensul asigurării clandestinității, însă în cazul lui Rațiu s-a folosit cu predilecție numele conspirativ *Tony* până în 1989.

¹ Dorel Oprescu (nume inițial: Edelstein, schimbat în 1946) (1921–1990), ofițer de Securitate responsabil în acea perioadă de sectorul anglo-american. A fost activist PCR (1944–1945), apoi ofițer de informații, licențiat în drept (1948) și doctor în științe economice; funcționar SSI (din 1945), șef al Subsecției Politice (1946), apoi la Secția Informații (Externe), transformată în Direcția I (Informații Externe, în 1951). A fost trimis sub acoperire de consul la Istanbul (1948–1950) și ca secretar II, la Reprezentanța politică a României la ONU (1957–1959). În perioada 1960–1961 a fost mutat în Miliția Capitalei, Secția 13, iar în 1961 a fost trecut în rezervă, din motive medicale, cu gradul de lt.-col. După trecerea în rezervă a lucrat și la Banca Națională, desfășurând și activități de protocol, cu acordul Securității, începând cu 1973 (mulțumiri lui Claudiu Secașiu pentru informațiile biografice furnizate).

² Referire la Serviciul I, structură specializată din cadrul Direcției de Informații Externe (DIE) în 1955, care se ocupa cu activitatea operativă în rândul emigrației române.

Dar rezidența¹ noastră? Se pare că nu este un caz de care noi ne ocupăm. În cercurile ziaristice putem pătrunde”².

Doicaru avea dreptate, Rațiu încă nu era „un caz” pentru rezidența DIE de la Londra, care atunci, în vara anului 1955, nu desfășura o activitate intensă în Anglia. Ofițerii de Securitate de la Cluj au muncit însă cu mai multă râvnă decât colegii lor din Londra și au recitit corespondența dintre Ion Rațiu și tatăl său în căutarea de noi date, mai ales că la 15 august 1955 generalul Vasile Vilcu, șeful Direcției I-a Informații Externe, a semnat ordinul 11.150 / II în urma căruia se accelera strângerea cât mai multor informații relevante despre Rațiu și familia sa. În săptămânile următoare, subordonații colonelului Mihail Nedelcu³, șeful Direcției Regionale MAI Cluj, vor elabora două rapoarte, la 21 august și la 10 octombrie. În primul raport, deși de această dată sunt transmise mai multe informații, Nedelcu i-a menționat lui Vilcu faptul că „până în prezent, familia Dr. Rațiu Augustin din Turda nu a fost încadrată informativ. Începând din luna iulie a.c., Serviciul Raional MAI Turda a trecut la studierea anturajului de prietenie a familiei Dr. Rațiu cu scopul încadrării lor informative, prin recrutare sau prin dirijarea unui informator calificat”⁴.

¹ Termenul *rezidență* denumește oficial filialele Direcției de Informații Externe a Securității din străinătate. Ofițerul DIE care are rolul de șef al rezidenței trebuie să coordoneze munca celorlalți ofițeri membri ai rezidenței, să le asigure condiții de muncă, să protejeze secretul asupra informațiilor culese de aceștia, informații care sunt predate ofițerilor din unitățile centrale. De asemenea, șeful rezidenței coordonează și rețeaua informatorilor, a agenților externi recrutați în funcție de planul de măsuri și de indicațiile primite de la unitățile centrale.

² ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 2.

³ Mihail Nedelcu (nume real: Nedelcu Mihailov), ofițer de Securitate de naționalitate bulgară. A condus Direcția Regională Cluj în perioada 1951–1957 (vezi detalii biografice în Liviu Pleșa, „Cadrele de conducere din Direcția Regională de Securitate Cluj. Date biografice (I)” în *Caietele CNSAS*, anul II, nr. 1 (3), 2009, Editura CNSAS, București, 2010, pp. 119–123).

⁴ ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 7.

Al doilea raport de la Cluj, cel din octombrie, a fost mult mai bine structurat, chiar dacă a preluat o parte din erorile anterioare. Informațiile biografice ale membrilor familiei Rațiu sunt mai numeroase, cu accent pe Augustin Rațiu¹, tatăl lui Ion Rațiu, considerat „element înrăit” și „un dușman de moarte al comunismului”. Nedelcu s-a plâns într-un mod voalat și umil de faptul că nu mai poate desfășura acțiuni de interceptare a corespondenței familiei Rațiu, ceea ce îi suprima principala sursă de informații, menționând că „din august a.c. nu am mai interceptat nicio scrisoare întrucât toată acțiunea a fost predată Direcției I-a și probabil au fost interceptate scrisorile de către Direcția [I-a]. În cazul când se poate vă rugăm a se trimite câte o copie din scrisorile către Iancu Rațiu sau părinții acestuia pentru a putea urmări în continuare acțiunea”².

Documentul a primit din nou rezoluția apăsată a lui Doi-caru: „În termen de 10 zile să se dea răspuns-indicații despre felul cum să procedeze în viitor în această cauză”³, referindu-se la felul în care vor fi implicate în operațiune regionala Securității din Cluj și Serviciul F, ultimul având atribuții privind controlul corespondenței. Răspunsul cu indicații a sosit pe 21 octombrie, semnat chiar de Vasile Vilcu, care i-a transmis lui Nedelcu că va primi copiile dorite ale scrisorilor interceptate, precizându-i totodată că regionala pe care o conducea trebuie să muncească mai mult, nu doar să citească telegrame și scrisori: „este necesar să treceți de urgență la încadrarea informativă a lui Rațiu Augustin

¹ Augustin Rațiu (1884–1970), tatăl lui Ion Rațiu. Descendent al familiei Rațiu de Nagylak din Turda, Augustin Rațiu a fost avocat, obținând titlul de doctor în drept la Cluj și Budapesta. A participat la Primul Război Mondial și în 1918 a fost numit comisar al orașului Turda pentru a organiza gărzile naționale. Decan al Baroului de avocați și primar al orașului Turda, în 1950 i-a fost confiscată moșia, a fost arestat și internat în lagărul din București-Ghencea, unde a executat o pedeapsă administrativă de un an. După câteva luni a fost eliberat, i-a fost retrasă pensia, iar familia sa a fost evacuată din locuință.

² ACNSAS, fond SIE, dosar 771, vol. 1, f. 15.

³ *Ibidem*, f. 11.

prin recrutarea sau dirijarea, în acest caz, a unui informator calificat”¹. Din acel moment, etapele birocratice fiind încheiate, Ion Rațiu a devenit un „caz”, un obiectiv informativ al DIE.

Așa a pornit totul. În fiecare zi, lună, an, s-a construit, rodat și perfecționat un mecanism complicat de urmărire informativă a lui Ion Rațiu, care s-a oprit brusc, ca un velier în mijlocul mării, într-o zi fără vânt, abia pe 4 ianuarie 1990, când Rațiu împlinise 72 de ani și se pregătea să se întoarcă acasă. Atunci s-a făcut propunerea de „închidere a dosarului personal Tony” și de clasare a materialelor în arhivă pentru că, subit, „nu mai prezintă interes”². În această perioadă de aproape 35 de ani, Securitatea l-a urmărit pe Ion Rațiu la Londra sau în toată lumea, precum și familia sa din România. Au fost recrutați informatori special pentru „problema Rațiu”, prieteni sau colegi de școală din copilăria petrecută la Turda sau rude, prieteni și colaboratori aflați în anturajul său la Londra. Au fost trimiși agenți să se împrietenească cu el, să-l mintă sau să-l descurajeze, alții să-i sustragă materiale din birou, au fost pregătite cu grijă operațiuni în care emisari ai Securității urmau să-l întâlnească în străinătate sub diverse legende, s-au organizat mijloace complexe de influențare a sa de către Serviciul D³ și, probabil, s-au pregătit acțiuni de anihilare fizică. Toate acestea au necesitat implicarea mai multor departamente ale serviciului secret comunist și a generații de ofițeri de Securitate, a unei rețele de informatori care s-a dezvoltat în timp, cheltuirea a sute de mii de dolari și scrierea a mii de note informative, fișe, interceptări și rapoarte. Desigur, Securitatea nu a privit niciodată *problema Tony* din această perspectivă. Oricât de vaste ar fi fost resursele implicate și oricât de întinse în timp, ele au fost considerate necesare și niciodată destule. Iar justificarea alocării și cheltuirii acestor resurse a realizat-o tot Securitatea, pentru că Rațiu,

¹ *Ibidem*, f. 19.

² *Ibidem*, dosar 30978, ff. 168–169.

³ Serviciul D – dezinformarea serviciilor de spionaj străine, unitate specială în cadrul Securității.

Sanda nu prea a fost de acord. Evident, ea nu mă vede pe mine în postura de coordonator al unei răscoale românești, deși n-o spune pe față. N-am insistat. Am rugat-o să mă țină la curent cu evenimentele. Doresc să-l văd pe Crăciunaș de îndată ce sosește din țară și înainte de a vedea pe oricine altul. Să discutăm întâi situația și să decidem, apoi, ce e de făcut.

Sâmbătă, 2 februarie 1957

Lederer îmi telefonează să-mi spună că *Policy for the West* va fi recenzată în *Observer* de către G.F. Hudson și că „voi fi încântat” (*You'll be very pleased. I should have written much more about it, but could hardly have improved on what Hudson wrote¹*).

Duminică, 3 februarie 1957

Alegeri generale în România. Listă unică, dar cu prezența mai multor candidați *necomuniști*. Ziarele *Sunday Times* și *Observer* publică recenzii foarte favorabile cărții mele. Poate e o coincidență, dar ziua alegerilor din România se dovedește a fi o zi extrem de importantă în viața mea politică. Acolada primită din partea celor mai mari ziare săptămânale engleze confirmă dreptul meu de a contribui la discuțiile în jurul politicii lumii libere.

Seara sosește cumnatul meu, David, împreună cu logodnica sa, Mary. Sunt evident, încântați și impresionați de recenzia din *Sunday Times* pe care o citiseră deja în tren.

Luni, 4 februarie 1957

Editura Harvill e încântată de criticile publicate ieri asupra cărții mele. Manya Harari îmi cere să mergem pe la diverși librari din Londra. Mai întâi fac cunoștința unui domn Hoare din Berkeley St., apoi Pitts de la Hatchards. Golanz de la Whitehall Bookshop, șeful librăriei Princes Arcade Bookshop, dl Loader de la *Times Bookshop* în Wigmore St., șeful librăriei de la Selfridges

¹ „Vei fi foarte mulțumit. Ar trebui să scriu mai mult, dar cu greu se poate depăși ce a scris Hudson” (în lb. engl.) (n. red.).

și dl Wilson de la Bumpus. Toți au fost foarte culanți și gata să mă ajute cu publicitatea.

Miercuri, 6 februarie 1957

Masa cu Derek Patmore la Casa Pepe. Vorbim mult de cartea mea. Derek a citit-o și e încântat de ea. Spune chiar că e mai importantă decât cartea lui Sir Arthur Bryant, *The Turn of the Tide: „That one, however interesting, looks back; yours looks forward, and very constructively”*¹.

El pleacă în curând în Turcia. Turcii sunt extrem de politicoși față de el. A scris, de altfel, diverse articole asupra acestui subiect. Vrea să mă prezinte ambasadorului Turciei la Londra. Îmi povestește, apoi, diverse episoade extrem de interesante din vremea războiului. M-a interesat, mai ales, să aflu că la un moment dat Maniu fusese gata să plece din țară. Nu știusem acest lucru.

La BBC. Transmit interviul meu cu Nicholas Carroll. Mi se face reproș de Coca Davis și Sanda Stătescu că nu le-am dat cartea mea. Le-am atras atenția că aproape niciunul dintre cei cărora le-am trimis cartea, cu dedicație, prin poștă, nu mi-au răspuns nici măcar să confirme primirea ei. A trebuie să trag concluzia că românii nu vor să primească ceea ce am scris. „Faptul că am îndrăznit să scriu, evident, îi insultă. Prefer, deci, să nu mai insult și pe alții și nu mai trimit nimănui.”

Cornea m-a atacat din nou. Se pare că nu fac nimic fără „avizul prealabil al lui Tilea” și că tind să devin „o nouă ediție a lui Tilea”. I-am spus că vorbește prostii. În realitate, aproape că nu-l văd deloc pe Tilea. E păcat însă că el – Cornea – e așa de obsedat de trecut, de Carol și de Tilea. După ce am vorbit mai răspicat a devenit mai rezonabil. Mi-a spus că el consideră drept posibilă intrarea lui într-o organizație care să cuprindă pe toți românii din Anglia, fără excepție, dacă o astfel de unire ar duce la o recunoaștere oficială, sau cvasioficială din partea autorităților competente

¹ „Oricât de interesantă, aceasta privește înapoi; a ta privește înainte și este foarte constructivă” (în lb. engl.) (n. red.).

britanice. Cred că e un mare pas! Mi-a povestit apoi despre activitatea grupului „Romanian Democratic Committee”. O nouă serie de cinci tineri au fost trimiși la Școala Sindicală. El, Cornea, transmite la Vocea Americii interviuri cu acești tineri veniți de la școală. Mi-a povestit, apoi, ce impresie bună i-a făcut Vișan, care rămăsese în Danemarca. E același Vișan care venise în primul rând la mine și pe care nu l-am mai văzut după ce îmi făcuse o impresie detestabilă și după ce primisem raportul confidențial din partea Branșei Speciale Scotland Yard (Mr. Tite). Acest exemplu arată cât de bună e judecata lui Cornea asupra oamenilor.

Sosit acasă, Ion Opriș mă așteaptă. E foarte agitat. Crede că e urmărit. Trei oameni l-au așteptat aseară. La sfatul meu a raportat totul poliției și apoi, pe la 10.35 p.m., l-am însoțit acasă. N-am văzut pe nimeni. După ce m-am despărțit de Ion, însă, am văzut doi tineri în umbra portalului unei case de peste drum, din imediata apropiere a locuinței lui Ion. M-au măsurat de sus în jos, dar atât. Nu cred că e vorba de comuniști; mai degrabă cred că sunt „teddy boys”¹.

Joi, 7 februarie 1957

Sanda Stătescu îmi telefonează dis-de-dimineață să-mi spună că a primit confirmarea plecării lui Crăciunaș. Scrisoarea îi este adresată aici la Londra, 363, Chelsea Cloisters, și e datată 29 ianuarie 1957. Aștept cu nerăbdare sosirea lui.

Sâmbătă, 9 februarie 1957

Primesc, cu poșta de dimineață, textul recenziei, difuzată de Radio Europa Liberă, pe care Viorel Tilea a scris-o despre cartea mea *Policy for the West*. E foarte favorabilă și generoasă. Îi telefonez

¹ Teddy Boys sau Ted, cu echivalentul feminin Teddy Girls sau Judies, reprezintă un fenomen din zona „subculturii” britanice, apărut la începutul anilor 1950 ca efect al Rock’n’Rollului american, având vestimentație, coafuri și comportament specifice. Numit inițial Cosh Boys, în 1953 *Daily Express* impune denumirea Teddy (n. red.).

îndată și-i spun că-i sunt recunoscător și mișcat. Într-adevăr, Viorel a legat apariția cărții mele de moartea lui Gafencu și a evocat pe dr. Ioan Rațiu și pe Ion Codru-Drăgușan.

La cocktail la Bunty McNaughton. Robert Carnac e prezent. Bunty îmi oferă 25% din piesa de teatru *Templeton*. Accept. Lloyd Lamble, actorul australian, care vrea să joace rolul „Lock”, vorbește mult, mai ales despre comercializarea piesei. Sunt grozav de plictisit. La plecare îi spun lui Bunty, clar de tot, că trebuie să rămână fidelă idealurilor care au făcut această piesă de teatru posibilă.

Joi, 21 februarie 1957

Un alt nume se adaugă la cei ce-mi expediază *Glasul Patriei*. E tovarășul M. Postelnicu, c.p. 63, București, 1.

Cina cu Gaby Bentinck. Îmi povestește viața interesantă a soției lui Peter Thorneycroft, Clara. Măritată cu un conte italian, Clara, foarte tânără și extrem de frumoasă, e nefericită. Intră în cercul lui Ciano și devine ultra-mondenă. Pleacă cu un sicilian în Sicilia în timpul războiului și apoi apare în Londra, tot frumoasă dar fără niciun ban. Trăia cu un sculptor – pictor italian –, tip infect. Întâmplarea face să-l întâlnească din nou pe Peter Thorneycroft, care fusese prima ei dragoste înainte de a se fi căsătorit. Peter își părăsește nevasta și copilul și se căsătorește cu Clara. Se pare că mai e și foarte inteligentă și amuzantă.

Vineri, 22 februarie 1957

The Jewish Observer publică o recenzie mare a cărții mele. Deși nu sunt de acord cu punctul de vedere adoptat de critic e clar că se dă importanță de prim ordin cărții mele. Vorbește de „doctrina Rațiu” și prezintă o convorbire imaginară între Eisenhower și mine. Ei bine, și fără niciun înconjur, dacă acest fel de a discuta cartea mea continuă, atunci, fără îndoială am adus o contribuție serioasă gândirii politice contemporane.

Neven du Mont îmi telefonează să-mi spună că „party-ul” său, dat în onoarea mea, a fost un mare succes; multă lume i-a scris

special să-i mulțumească și să-mi aducă elogii. Dna Claude Beddington i-a spus că ar vrea să dea o mică recepție în onoarea mea de îndată ce Julia McCarthy, corespondenta în Europa a ziarului *New York Daily News*, sosește la Londra. Dna Beddington, mi se spune, este proprietara firmei de tabac „Abdulla”. Du Mont îmi spune apoi că și dna Eve Palmer ar vrea să dea un „party” pentru mine și să-l invite pe primarul din Kensington.

La 12.15 a.m. sosește tânărul Fitzgerald Robinson să mă vadă. Îl las să-mi vorbească. Tip interesant, dar curios în același timp. Din când în când vorbește în franțuzește, apoi mi-a povestit tot ce a făcut în legătură cu revoluția din Ungaria utilizând a treia persoană pentru a se descrie pe el însuși. În fine, e clar că omul are dificultăți financiare. Pretinde că a cheltuit foarte mulți bani și că astăzi acești bani nu-i sunt restituiți. De asemenea, el nu vrea să dea numele celor cu care lucrează în Austria și Ungaria, ceea ce l-a pus într-o situație delicată cu organizația „Students Aid for Hungary” (în special cu John Goss). În momentul de față el e gata să plece din nou în Austria, are deja un „jeep” cumpărat etc. Așteaptă însă să primească scrisoarea că reprezintă organizația studențească. Dacă n-o primește până luni, 25 februarie, el tot pleacă fără ea. M-a întrebat, apoi, dacă sunt dispus să-l ajut din punct de vedere financiar; dacă sunt dispus să plătesc pentru informațiile pe care le obțin pentru mine (lista celor 8 întrebări puse); dacă aș dori să trimit pe cineva în Austria cu el, care să împartă cheltuielile de drum (benzină, ulei etc.).

La toate aceste cereri am răspuns foarte frumos, dar foarte ferm. Eu nu sunt în măsură să ajut, deși îi doresc tot succesul. I-am spus că dacă crede în ceea ce face va reuși. Și să nu se lase dezamăgit chiar dacă va trebui să aștepte ani de zile. Stanca și John Goss îmi spun că încă nu li s-a confirmat că se poate avea absolută încredere în Fitzgerald. În consecință, omul trebuie să fie circumspect. Eu n-am niciun punct de vedere precis. Sunt în expectativă, deși omul face impresie bună.

Duminică, 24 februarie 1957

Arthur Butler, corespondent parlamentar al ziarului *News Chronicle*, cu nevasta și Johnny Troiano cu Ileana la cină. Arthur e băiat simpatic. Tânăr, fost student la London School of Economics. Membru „fabianist” al partidului laburist. Vorbește cu mult entuziasm de prof. Martin White și Manley. Se referă mult la noua catedră de „relații internaționale”. Există doar la Abbeystwith (înființată de E.H. Carr) și la LSE. (P.S.: Carr justifică Sovietele în editorialele lui din *Times*!) Pe McKitterick, editorul cărții *Fabian [Colonial] Essays*, nu-l găsește deloc excepțional.

Ileana îmi spune că Viorel a decis să-mi dea mie corespondența lui tăicuțu (dr. Ioan Rațiu). Sunt încântat. Îi spun însă Ilenei că fiecare generație își are problemele ei. Eu nu cred că e bine să trăim prea mult în trecut. Pentru moment, deși țin foarte mult la familie și sunt foarte mândru de ea, cred că trebuie să muncesc pe alt tărâm, să contribui la convingerea Apusului asupra importanței eliberării Răsăritului Europei. La bătrânețe însă aș vrea foarte mult să scriu o istorie a familiei.

Luni, 4 martie 1957

Ieri după-masă – duminică, 3 martie – a avut loc întrunirea (căreia Stoe i-a spus astăzi „de masă”) a organizației lui Cornea. Am fost exact 12 oameni, 11 bărbați și o femeie. Am reținut numele unui oarecare *Melin*, fost muncitor la B’gham, recent operat și cam bolnav, *Romașcanu*, inginer mecanic la industria de aviație (pare deștept, câștigă bine). *Precul*, din Basarabia de origine (Bălți), abia sosit de la școala sindicalistă; *Flegon*, inginerul, fost la Ministerul Agriculturii, acum sosit din țară, *dr. Iacobescu* din Portugalia, care vrea să se stabilească aici în Anglia și care a fost prezentat de Victor Cornea drept membru al partidului social-democrat român; tânărul bucătar ajutor la Savoy, al cărui nume îmi scapă, și *Vărgolici*. Dacă mai adăugăm pe Cornea și pe mine, mai rămân trei prezenți neînregistrați pe retina memoriei mele.

Cornea e un tip megalomaniac, dacă nu chiar paranoic. Până acum aveam îndoieli. Acum însă sunt sigur. Ne-a invitat la

peste tot. Pereții mi s-au părut cam anoși din cauza marmorei întunecate din care sunt construiți. În ansamblu, impresia este plăcută.

Sâmbătă, 9 septembrie 1961

Toată dimineața lucrez la intervenția pe care urmează să o fac marțea viitoare despre „Orizonturi 1961”.

Masa cu Coca Davis. Îmi spune că eu dau impresia de om foarte impulsiv. Trec la acțiune imediat fără să judec consecințele, pe când, „uite ce calculat este Silviu”. Ce mult a realizat el prin concentrare asupra unui singur subiect, scrierea cărții lui. Din păcate, Elisabeth nu s-a putut controla și pe urmă am intrat și eu în horă. Am aflat că nici Sanda și nici Silviu nu spun nimă-nui, niciodată, că salvarea lui Silviu, conceperea cărții, ajutorarea lui financiară, aducerea lui în Anglia și plasarea cărții mi se datoresc exclusiv mie. Dimpotrivă, totul este amestecat așa că lumea crede că eu am fost introdus în carte doar la cererea mea. El vorbește foarte frumos de Basil Rațiu, dar eu apar cu totul periferic. De altfel, este o confuzie între Basil și mine pe care poate Silviu a căutat-o. Ea, Coca, de exemplu, a fost ferm convinsă că Basil a fost cel care l-a ajutat pe Silviu și nu eu.

Am fost cu adevărat furios că m-am lăsat antrenat în această discuție, dar slăbiciunea omenească este prea mare văzând fantastica ingratură de care Silviu și Sanda dau dovadă. I-am spus doar lui Coca că eu sunt fericit să nu mă concentrez pentru a obține un rezultat (o faimă) pentru mine personal (ceea ce mă sfătuia ea să fac, așa cum a făcut Silviu), ci să continui să mă pierd într-o serie întregă de acțiuni care, fiecare, promovează interesele națiunii române.

Cina cu Silviu, Sanda și Coca. Vorbim de una, de alta. Apoi Silviu îmi explică de ce nu poate veni la Congresul Societății Academice Române, pentru că n-a fost invitat. „Eu nu sunt un oarecare venit aici din întâmplare. Vintilă Horia mi-a spus că voi fi invitat. Nici până astăzi n-am primit absolut nimic de la nimeni”. E clar că este foarte dezamăgit, rănit și chiar jignit că nu i

s-a trimis o invitație. I-am spus că trebuie să fie la mijloc o scăpare din vedere. Că am spus tuturor la Congres că a sosit la Veneția și că toți cei cu care am vorbit doresc foarte mult să-l vadă. Elisabeth, care și ea a vorbit cu diverși oameni despre Silviu și Sanda, a confirmat același lucru. Va fi foarte bine venit la ședințe. În orice caz, ar trebui să vie la slujba divină, căci liturghia se celebrează mâine în biserica San Marco în limba română pentru prima dată în istorie. Interesantă reacția lui. În loc să accepte explicația simplă, că este vorba de o simplă eroare și că a fost trecut din vedere în mod neintenționat, Silviu mi-a spus că el n-a fost invitat datorită unei intrigi împotriva lui. Mons. Bârlea și părințele Pall, când am fost la Londra, l-au văzut pe generalul C. Petre Lazăr. Acesta i-ar fi montat împotriva lui Silviu pentru motive pe care Silviu nu le explică, dar dă să înțeleagă că sunt foarte sinistre. Cred că întreaga situație e de-a dreptul absurdă. Vanitatea de care dă dovadă completează noua și mult mai amănunțita imagine a lui Silviu pe care mi-o făuresc încetul cu încetul, nu din vorbele și scrisorile lui, ci din faptele sale în ultimii patru ani și mai bine. După multe argumente mi-a spus că va căuta să vină la liturghie.

Duminică, 10 septembrie 1961

Mă scol dis-de-dimineață, pe la 6 a.m., și continui să-mi scriu cuvântarea. Termin pe la orele 9.00 și, apoi, ne pregătim să mergem la biserică. Silviu și cu Sanda nu vor să vină (!?). Coca Davis vine cu noi. Atât la micul dejun, cât și pe drum îmi tot exprimă regrete că m-a supărat când mi-a vorbit ieri-dimineață. Am liniștit-o și am asigurat-o că nu m-am supărat câtuși de puțin pe ea, căci ea poate să aibă orice păreri despre mine, e dreptul ei doar. M-am simțit extrem de prost însă și am fost furios pe mine însumi pentru că m-am lăsat antrenat în această discuție asupra cărții lui Silviu, pe care o evit în mod studios¹, ori de câte ori mă întrebă cineva de ea. Mai târziu, Elisabeth mi-a spus că aceleași scuze i-au fost repetat prezentate și ei de Coca.

¹ Stăruitor (n. red.).

Liturghia a fost cu adevărat cerească. Un moment istoric, fără îndoială. Soborul preoților celebranți era format din Monsignorul Octavian Bârlea, Flaviu Popan, Bărbat (S.J.), Zăpârțan și Arpad. Bârlea, figură de ascet, a condus liturghia cu o gentilețe și delicatețe cu totul excepționale. În față, în apropierea iconostasului eram noi, românii, cu soțiile și prietenii noștri. Dar biserica era plină. Mulți alții au urmărit sfânta slujbă; Elisabeth mi-a spus că o doamnă o urmărea în textul de limbă engleză. Chiar și turiștii care mișunau, ca de obicei, la poarta bisericii și în prima parte a navei, se opreau, minunați de frumusețea și măiestria corului care umplea întreaga biserică de sunete și atmosferă divină. Nu știu care aranjament muzical a fost întrebuițat, dar corul condus de părintele Don Alfredo Bravi al Capelei muzicale San Marco a fost întărit de vreo opt români special sosiți peste noapte de la Roma sub conducerea Monsignorului Tăutu, având pe baritonul Chiuzbăian de solist.

E greu de descris emoția crescândă, frumusețea și simplitatea cu care s-a desfășurat liturghia spre culmea împărtășaniei. Dacă „Sfânta Cuminecătură” – „communion” – are vreo semnificație la origine, aceasta trebuie să fie. Cei cinci preoți au înaintat încet, figura firavă a Monsignorului, cu capul său pleșuv și barba mică, concentrând, inevitabil, atenția tuturor. Dar el, complet absorbit, ținea în ambele mâini potirul de aur, cu „sângele Domnului”. Au coborât treptele până erau aproape la același nivel cu spovediții ce așteptau împărtășania. S-au strâns apoi într-un fel de trei sferturi de cerc, în așa fel, încât împreună cu comunicantul cercul era aproape complet având aproape la mijloc Potirul de Aur. Adevărată împreunare a preoților cu păcătoșii, cuminecați și unii, și alții „spre iertarea păcatelor”. În fundul altarului marea placă de aur, argint și pietre prețioase lucea cu raze sublime. Sus în cor, vocile alese intonau, repetat, simplele versete care, după tipic, întovărășesc cuvintele preotului: „Cuminecă-se fiul... spre iertarea păcatelor”. În centrul bisericii, săvârșirea mării taine cu toate privirile, a sute, poate mii de ochi, ațintite asupra ei. Și unul după altul, pocăiții nu se mai sfârșeau. M-au podidit lacrimile de

emoție. Elisabeth, mai târziu, mi-a spus că niciodată, în toată viața ei, n-a văzut o slujbă religioasă mai frumoasă și mai înălțătoare.

De acolo, cu toții, la Chiesa della Salute, la Seminarul unde sunt încartiruiți congresiștii. L-am îmbrățișat pe Vasile Ilea, astăzi călugăr carmelitan (Fratele Terezio della Croce) pe care nu-l mai văzusem de 27 de ani. Mi-a făcut mare bucurie să ne revedem. L-am îmbrățișat, de asemenea, pe părintele Zăpârțan și am strâns mâna părintelui Bărbat, iezuitul care a fost la noi la Londra și a făcut o atât de bună impresie. După-masă, coriștii noștri, dirijați de Mons. Tăutu, au cântat, splendid, câteva arii naționale. Chiu-zbăian, care a venit apoi să-mi vorbească, a excelat.

Luni, 11 septembrie 1961

Dimineața îi ascult pe Drăguțescu și pe Camilucci. Primul, așa și așa. Camilucci, foarte bine. Orator înăscut.

Masa la prânz cu Sanda și Silviu. Situația e cu totul absurdă căci iarăși revine la chestiunea prezenței sale la Congres. Omul trebuie să fie de o vanitate feroce dacă această chestiune îl frământă atât. Îi spun că, în definitiv, de ce nu face și el ca mine? Și eu am avut destule și grave dezamăgiri (mă gândeam tocmai la cazul lui), dar dacă din punct de vedere național oamenii sau acțiunile pe care mi se cere să le susțin sunt utile, atunci sprijinul meu este dat. După o lungă conversație pe tema și în tonul acesta, îmi spune că va veni să mă asculte, ca invitatul meu special.

După-masă îi ascult pe Bonfante și pe Bârlea. Fac cunoștința fostei dne Drăgan, născută Cifarelli. Trăiește la München și-mi spune că o cunoaște bine pe Sanda și ține foarte mult la ea. Luăm cina la Lido. E frumos, dar în comparație cu unicitatea Veneției este fără însemnătate.

Uitasem să menționez că duminică am vizitat, de asemenea, Murano (unde se fabrică obiectele de sticlă frumoase), Torcello și Burano. La Burano un turn de biserică de mare înclinație. La Torcello o biserică din sec. al 7-lea cu un mare mozaic al judecății celei din urmă și o biserică pur bizantină, de mare frumusețe arhitectonică din sec. al 11-lea.

Părintele Bârlea îmi vorbește (o făcuse și Barbu Zevedei înainte de întoarcerea lui la Glasgow) ca să încerc organizarea Congresului din anul viitor la Londra sau, în tot cazul, în Anglia. I-am spus că voi încerca, dar numai după ce îmi va da toate amănunțele necesare: numele participanților (invitațiilor).

Dna Zoe Gârbea-Tomellini îmi spune că este fata dnei Smara, faimoasa Maica Smara, care fusese și pe la noi în casă și „admira familia Rațiu pentru activitatea ei națională”. De fapt, eu îmi aduc aminte de Maica Smara, care, mi se pare, venise la Turda când eram copil mic.

Marți, 12 septembrie 1961

Racoveanu¹ vorbește foarte frumos. Eliade, apoi, se ocupă de „chamanism”-ul la români și neagă posibilitatea lui. Bufinus, pe care-l citează și care descrie un astfel de fenomen (sufletul părăsește corpul și se reîntoarce abia după câteva ore), se referă la ceea ce a văzut în Bacău. Or, șamanismul este caracteristic Asiei Centrale, se găsește la unguri și în regiunea Bacăului erau stabiliți ciangăii. QED². Fenomen izolat la români, dar neromânesc în origine. Vine apoi prof. Francesco Canelutti din Comitetul de Onoare. I se oferă președinția ședinței și vorbește, și vorbește. Banalități, de altfel. Am plecat.

La masă cu Silviu și Sanda. Cum eram preocupat oarecum de comunicarea mea, am fost cam tăcut. Silviu iar începe că ar trebui să vină să mă asculte. N-am reacționat deloc. Sanda însă s-a revoltat: „E stupid să o faci acum după ce aproape o săptămână tot îmi argumentezi că nu trebuie să mergi nici măcar în apropierea Congresului”. Le-am spus la revedere și i-am părăsit.

Ședința de după-masă a început târziu, pe la 6.00, pentru că congresiștii au făcut o scurtă și cam rapidă vizită la Torcello.

¹ Gheorghe (George) Racoveanu (1900–1967), teolog, ziarist. A lucrat la revista *Cuvântul* fiind un colaborator apropiat al lui Nae Ionescu. A fost membru al Mișcării Legionare. S-a refugiat în Germania în 1941.

² *Quod Erat Demonstrandum* (în lb. lat.) – „ceea ce era de demonstrat”.

Cuprins

<i>Prefață</i> de Nicolae C. Rațiu	5
<i>Pe urmele lui Tony</i> de Stejărel Olaru	9
1955	51
1956	115
1957	207
1958	336
1959	367
1960	399
1961	417
1962	562
<i>Index</i>	661